

Dansen för åskådare

Gunnel Biskop disputerade i juni 2012 inom ämnet nordisk folkloristik vid Humanistiska Fakulteten vid Åbo Akademi med doktorsavhandlingen *Dansen för åskådare*.¹ I avhandlingen granskar Biskop de processer som ledde till att den folkliga dansen lyftes upp på estraderna. Hon har tre frågeställningar: För det första vill hon veta hur det gick till då danserna började inövas i grupp och komma upp på scenen, samt vilka danser det var frågan om. För det andra vill hon få reda på vilka drivkrafter som låg bakom det hela, och för det tredje ta reda på ifall danserna som visades upp blev nedtecknade i likhet med annan folklöre under den senare delen av 1800-talet. Området har inte tidigare intresserat forskare varken i Finland eller övriga Norden. Avhandlingen är en banbrytare inom folkdansforskningen, eftersom det är den första i sin klass som belyser de faktorer som ledde till folkdansrörelsens uppkomst i början av 1900-talet.

Biskops material har till största delen utgjorts av tidningspress, det vill säga recensioner, referat, annonser och notiser såväl i tryckt som i digital form. Därtill har hon använt arkivalier och arkivmaterial, tryckta programblad, medlemsartiklar, brev, samt både handskrivna och elektronisk korrespondens. Som teoretisk inspiration har Biskop använt sig av Kerstin Smeds teori om nationalism och nation, Peter Burkes distinktion mellan den lilla och den stora traditionen, samt Jan Sundbergs tankar om bygdesvenskhet och kultursvenskhet. Biskop konstaterar att den relevanta teoretiska litteraturen pekar på att den lilla traditionen är en komponent i nationalitetstänkandet, och menar att folkliga danser i den lilla traditionen därmed i sin tur blir en något lekfull komponent i kultursvenskhetens strävan att stärka den svenska nationalkänslan i Finland. Med detta i baktankarna har hon idkat kontextuell närläsning av sitt material och analyserat det med hermeneutiska metoder. Med kontextuell närläsning menar hon att hon har ett emic-perspektiv på ämnet hon behandlar, eftersom hon har kännedom om danserna i deras historiska och kulturella kontext, samt kunskap

om vad som sker med en dans innan den kommer upp på estraden. Hon är också själv dansare och känner till de allra flesta danser som omtalas i materialet. Redan i början av avhandlingen är Biskop noga med att positionera sig själv och anmärka på hur hennes positionering påverkat arbetet med avhandlingen. Hon klargör också sitt val av ämne: dansen är ”ett glädjeämne” för henne, någonting hon brinner för, därmed intresset för folkdans på scenen.

Syftet med avhandlingen är tydligt och rakt på sak ”att granska intresset för folkdans som estradprodukt och insamlingsobjekt under den senare delen av 1800-talet hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland.” Biskop sällar vidare fram syftets och frågeställningarnas kärna genom icke-definitioner. Syftet är exempelvis inte att undersöka nationalismen i sig, och inte heller att studera tillställningar där dans förekom som programnummer som sådana eller deras förhållande till den rådande politiska situationen i Finland under den senare delen av 1800-talet. Med andra ord är avhandlingens syfte klart och tydligt utkristalliserat.

Själva studien är disponerad tematiskt, där varje kapitel utgör en egen helhet som skildrar specifika tilldragelser där dans och dansmusik spelat en roll. Trots detta finns det en underliggande kronologi i dispositionen, vilket gör avhandlingen smidigare att läsa. Kronologin bygger på den ström av impulser som lett till att ett initiativ har följts av ett annat, ett orsak-verkan förhållande. Biskop börjar med en kort introduktion till uppvisningen av danser genom att skildra några tidiga uppvisningar av folklig dans, där hon går tillbaka till 1600- och 1700-talen. Därefter hoppar hon till år 1866 och Konstnärsgillet årsfest, där folklig dans för första gången visades på estraden i Svenskfinland, och går därifrån vidare genom den senare delen av 1800-talet med milstolpar som Finlands första opera, den svenska dansgruppen Philochoros, stiftandet av Svenska litteratursällskapet i Finland, sce-

¹ Biskop, Gunnel 2012: *Dansen för åskådare. Intresset för dansen som estradprodukt och insamlingsobjekt hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland under senare delen av 1800-talet*. Åbo Akademis förlag, Åbo. 368 s.

niska bondbröllop, eldsjälens och traditionsbäraren Nils Oskar Jansson från Kimito, grundandet av Suomalaisen Kansantanssin Ystävät och Svenska litteratursällskapets tidiga dansinsamlingsprojekt. Därtill har hon tagit fasta på dansmusik på estraderna och den första spelmanstävlingen i Svenskfinland, samt de tillställningar som organiserades för att samla in pengar för en mängd olika ändamål där folkdans var ett inslag i programmet.

I slutet av avhandlingen återkommer Biskop till sitt syfte och sina frågeställningar, och sammanfattar sina slutsatser genom att ge svar på respektive frågeställningar. Slutsatserna är uttömmande och heltäckande, ingen fråga lämnas obesvarad. I folkloristisk anda har hon även noterat de underliggande föreställningar om folkdans som förekommer i materialet, exempelvis det faktum att pressen uppfattat alla danser vars namn slutat på -polska som folkdanser, likaså alla danser där liar och räfsor förekommit som rekvisita. Folkdräkternas roll i det hela kan inte överbetonas. Dräkterna fick en nationalromantisk status, vilket klargjordes bland annat genom att Zacharias Topelius till Konstnärsgillet följande årsfest, 1897, skrev ett divertissement enbart med syftet att lyfta upp dräkterna på estraden en gång till. Biskop poängterar även ekonomiska aspekter vid sidan av nationalistiska. Då man behövde samla in pengar för någonting, exempelvis genom ett lotteri, var det inte ovanligt att folkdans ingick som ett nummer bland andra i programmet. Hon drar även paralleller till insamlandet av folklore överlag under den relevanta tidsperioden och hur tidningspress påverkade arbetet. De danser som visades upp på estraden tecknades i regel inte ned och den främsta orsaken var att det var mycket svårt att teckna ned distinkta rörelsemönster på papper. Nedtecknandet av finlandssvenska danser kom igång på allvar senare, under den förra delen av 1900-talet. Slutsatserna är med andra ord uttömmande till den grad att man som läsare känner sig tillfredsställd med svaren.

Rent grafiskt är avhandlingen snygg. Boken är inbunden i en vinröd pärm, som pryds av ett handkolorerat fotografi av fyra par som, enligt bildtexten på insidan, dansar Klappdansen. Balken med metatext på baksidan är informativ, kort och koncis. Balansen mellan text och bild inne i boken är välgjord, om man tar i beaktande att bilder bör placeras där de är relevanta. Det här leder å sin sida till att vissa delar har mycket bilder och lite text, medan andra har mycket text men knappt en enda bild. I det stora hela är avhandlingen välstrukturerad med en logisk disposition.

Avhandlingen är väldigt specialiserad och blir därmed riktad till en mycket specifik publik, i det här fallet folkdansare, personer insatta i folkdansrörelsen, samt akademiker, främst inom områdena folkloristik och etnologi. Den engelska sammanfattningen på slutet är dock något förenklad, vilket gör den förstälilig för en bredare publik.

Som folkdansare och folkloristikstuderande har jag noterat ett nytt uppsving av scenisk folkdans på senare tid. På finskt håll blir folkdansen mer och mer specialiserad, med mer fokus på produkt än på process, de danser som övas in är från början tänkta för estraden. Även i Svenskfinland ser man en förändring. Exempelvis Finlands Svenska Folkdansring lockar med de yngre generationerna genom att specialisera sig på koreografier med folkdansen, som de övar in och turnerar med runt om i Finland och Europa. Även på internationell nivå kan man se att folkdans på estraden är tidens melodi, då Noregs Ungdomslag för några år sedan tillbaka drog igång ett samnordiskt projekt för dans på scenen, där jag själv medverkar som dansare. Det nya uppsvinget med folkdans på estraden kan alltså ses såväl i Finland som i Norden, rentav runt om i världen, då folkdans- och folkmusikfestivaler blir alltmer populära. På grund av detta anser jag att Biskops avhandling i allra högsta grad är aktuell och relevant i dagens läge.

Bettina Westerholm